

Данилишин О.А. Современные инструменты денежно-кредитной политики как важный фактор обеспечения экономического роста в Украине.

Рассмотрены инструменты реализации денежно-кредитной политики в Украине и исследована действенность каждого из них. На основе проведенного анализа доказана необходимость предоставления более весомого статуса рыночным механизмам монетарного влияния, в частности, операциям на открытом рынке.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, инструменты монетарной политики, центральный банк, операции на открытом рынке.

Danylyshyn O.A. Modern Instruments of Monetary-Credit Policy as Important Factor of the Providing of Economy Growing in Ukraine.

The instruments of realization of monetary-credit policy in Ukraine and effectiveness of each have been studied. On the basis of the conducted analysis the necessity of granting more significant status to the market's mechanisms of monetary influence, especially to the open-market operations has been proved.

Key words: monetary-credit policy, instruments of monetary policy, central bank, open-market operations.

Надійшло 20.06.2008 р.

УДК 336.763.34:332.8(477)

В.В. Русін, М.В. Русін

Регіональні особливості довгострокового банківського кредитування (на прикладі Львівської області)

Охарактеризовано структуру банківського сектора Львівської області, здійснено оцінку обсягів і динаміки довгострокових кредитів, наданих банками, та процентних ставок за ними у 2000-2007 рр., визначено основні тенденції розвитку довгострокового банківського кредитування у регіоні.

Ключові слова: банки, регіон, довгострокові кредити, процентні ставки.

Практика банківської діяльності у провідних країнах світу свідчить, що розвинена банківська сфера у регіонах стимулює інтенсивний розвиток підприємництва. Як наслідок, поживаються економічні процеси, що обумовлена зростання економічного потенціалу регіонів та підвищення рівня життя населення. Тому важливим напрямом розбудови системи фінансового посередництва в Україні є сприяння рівномірному розвитку інфраструктури фінансового ринку в усіх регіонах держави. Перш за все це стосується банківських установ, оскільки саме банки на сучасному етапі є провідними посередниками і банківські кредити здебільшого є основним джерелом інвестиційних ресурсів на регіональному рівні. Тому зростання обсягів банківського кредитування є одним із основних чинників поживлення розвитку економіки регіону, в т. ч. й Львівської області. Вищевикладене обумовлює актуальність та необхідність дослідження особливостей організації процесу довгострокового кредитування банками юридичних та фізичних осіб на регіональному рівні.

© В.В. Русін, М.В. Русін, 2008.

Питанню нарощування банками обсягів кредитування та удосконалення кредитного процесу присвячені численні дослідження вітчизняних науковців та практиків, серед яких слід виділити праці О.Д. Вовчак, О.Т. Євтуха, В.Д. Лагутіна, А.А. Пересади та ін. Проте у цих дослідженнях проблема зростання довгострокових банківських кредитів комплексно не розглядається, особливо це стосується регіонального рівня.

З огляду на це, метою статті є характеристика структури банківського сектора Львівської області, оцінка обсягів і динаміки довгострокових кредитів, наданих банками, та процентних ставок за ними, а також визначення основних тенденцій розвитку довгострокового банківського кредитування у регіоні.

Аналіз регіональної структури української банківської системи показує, що 2007 р. головні офіси більшості українських банків були зареєстровані у м. Києві (60,5%), 22,9% – у східних областях України. На решті території країни зареєстровано лише 17,7% юридично самостійних банків [1]. Це призводить до нерівномірного розподілу кредитних ресурсів та відпливу тимчасово вільних капіталів з окремих регіонів. М.І. Савлук таке явище називає просторовою трансформацією ресурсів [2]. Для Львівщини така трансформація була особливо характерна наприкінці 1990-х – початку 2000-х років. На сучасному етапі темпи відпливу банківських ресурсів з регіону призупинилися – у 2007 р. в області було залучено 12725 млн. грн. депозитів і надано 12228 млн. грн. кредитів, тобто відплив ресурсів становив близько 500 млн. грн. [3].

За станом на кінець 2007 р. у Львівській області функціонувало 78 балансових установ банків, причому лише п'ять з них – юридично самостійні банки. Ці установи в загальному утримували 1065 безбалансових відділень. Близько половини банківських установ працювали у місті Львові. Щільність банківських установ на 10 тис. населення за станом на 1 січня 2008 р. становила 4,46 [4]. За класифікацією НБУ Львівська область належить до групи областей із середньою концентрацією банків. Детальні дані про структуру банківського сектора Львівщини представлено у таблиці 1.

Як видно з даних таблиці, більшість банків Львівського регіону останніми роками почали скорочувати кількість балансових відділень та збільшувати число безбалансових. Значну кількість балансових відділень зберегли лише Ощадний банк

Таблиця 1

Структура банківського сектора Львівщини (на початок року, одиниць)

Показники	2001	2003	2005	2008
Балансові установи банків, з них	80	80	88	78
Ощадного банку	25	25	25	25
Промінвестбанку	10	8	9	6
Укрсоцбанку	3	3	3	1
ЗГРУ КБ «Приватбанк»	4	4	4	2
АТ «Кредобанк»	4	5	5	5
Безбалансові відділення	565	625	764	1065
Кількість банків юридичних осіб	5	5	5	5
Загальна кількість банківських установ	645	705	852	1143

Джерело: [4; 5].

та Промінвестбанк. Інші банки, розширюючи свою діяльність, йдуть здебільшого шляхом створення безбалансових відділень, які не мають права приймати рішень щодо здійснення кредитування. Зазвичай регіональні банки більшою мірою зацікавлені в розвитку місцевої економіки і володіють більшими повноваженнями щодо видачі кредитів порівняно із дирекціями чи регіональними управліннями інших банків, головні офіси яких розташовані в інших містах України. Доволі часто саме головні офіси приймають рішення щодо надання довгострокових кредитів, керуючись передусім інтересами тих промислово-фінансових груп, до яких вони входять. Це і спричинює просторову трансформацію кредитних ресурсів – залучені у Львівській області кошти використовуються для кредитування інших регіонів.

Здійснимо аналіз обсягів кредитів, наданих банківськими установами Львівщини у 2000–2007 рр.

Як видно з таблиці 2, загальна сума банківських кредитів, наданих в економіку області протягом досліджуваного періоду, постійно зростала і за станом на 1 січня 2008 р. сягнула 12724,6 млн. грн. Причому з 2004 р. спостерігається стабільне перевищення наданих довгострокових кредитів над короткостроковими. За період 2004-2007 рр. питома вага довгострокових кредитів у кредитному портфелі банків Львівщини зросла з 50,9 до 80,1%.

Таблиця 2

Обсяги кредитування банками економіки Львівської області

Показники	Надані кредити, всього	у т. ч:		Із загальної суми в іноземній валюті:		
		короткострокові	довгострокові	всього	короткострокові	довгострокові
Залишки кредитів на кінець року, млн. грн.						
2000 р.	524,4	433,9	90,5	214,1	159,8	54,3
частка, %	100	82,7	17,3	100	74,6	25,4
2001 р.	906,2	772,6	133,6	356,3	255,4	100,9
частка, %	100	85,3	14,7	100	71,7	28,3
2002 р.	1353,8	1005,1	348,7	576,0	338,7	228,3
частка, %	100	74,2	25,8	100	59,7	40,3
2003 р.	2001,9	1130,8	871,1	832,9	286,4	546,5
частка, %	100	56,5	43,5	100	34,4	65,6
2004 р.	2747,5	1348,9	1398,6	1173,4	354,1	819,4
частка, %	100	49,1	50,9	100	30,2	69,8
2005 р.	4310,0	1624,0	2685,0	1953,0	288	1665,0
частка, %	100	37,7	62,3	100	14,7	85,3
2006 р.	7347,6	2164,0	5183,6	3744,5	390,5	3354,0
частка, %	100	29,5	70,5	100	10,4	89,6
2007 р.	12724,6	2533,4	10191,2	6942,8	509,4	6433,4
частка, %	100	19,9	80,1	100	7,3	92,7

Джерело: [4].

Таким чином, протягом досліджуваного періоду обсяг наданих короткострокових кредитів зріс у 5,8 разу, а обсяг довгострокових – у 112,6 разу. Це зумовило покращенням економічної ситуації, стабілізацією рівня цін і національної валюти, змінами джерел формування банківських ресурсів, зростанням доходів населення, розширенням обсягів споживчого кредитування тощо.

У таблиці 3 наведено дані про структуру довгострокових кредитних вкладень банків Львівської області у 2000-2007 рр.

Як видно із наведених даних, у 2000-2007 рр. мало місце зростання обсягів довгострокових кредитів, наданих як у національній, так і в іноземній валюті – за станом на 1 січня 2008 р. довгострокові кредити в національній валюті становили 3757,7 млн. грн., кредити в іноземній валюті – 6433,4 млн. грн. Розглядаючи структуру кредитних вкладень за позичальниками, слід відзначити прискорене зростання обсягів кредитування фізичних осіб починаючи з 2005-2007 рр. – за цей період обсяг кредитування зріс більш як у 12 разів. Зростання довгострокових кредитів, наданих юридичним особам, відбувалося дещо повільніше. Кредитування ж фізичних осіб зростало здебільшого за рахунок кредитів в іноземній валюті, сума яких на початок 2008 р. наблизилася до 4 млрд. грн.

На рисунку 1 представлено динаміку питомої ваги довгострокових кредитів у національній та іноземній валюті у 2000-2007 рр.

Таблиця 3

Структура довгострокового кредитного портфеля банків Львівщини
у 2000-2007 рр. млн. грн.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Усього довгострокових кредитів, з них	91,4	134,2	350,3	874,9	1398,6	2685,1	5183,6	10191,1
у національній валюті	36,5	32,9	121,6	326,7	579,3	1020,4	1829,5	3757,7
в іноземній валюті	54,9	101,3	228,7	548,2	819,4	1664,7	3354	6433,4
Довгострокові кредити юридичним особам, з них	86,7	128,2	312,2	700,2	999,6	1683,1	2920,7	5248,1
у національній валюті	31,7	26,9	107,1	273,8	439,3	769,9	1398,1	2761,5
в іноземній валюті	54,9	101,3	205,1	426,4	560,3	913,1	1522,5	2486,6
Довгострокові кредити фізичним особам, з них	4,8	6	38,1	174,7	399,1	1001,9	2262,9	4943
у національній валюті	4,8	6	14,5	52,9	140	250,4	431,4	996,2
в іноземній валюті	0	0	23,7	121,9	259,1	751,5	1831,5	3946,8

Джерело: [4].

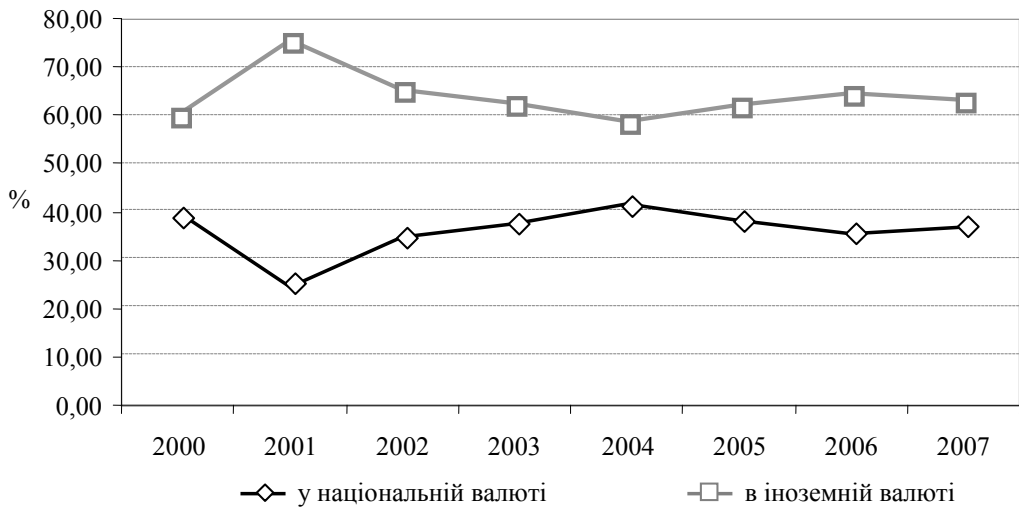

Рис. 1. Питома вага довгострокових кредитів у національній та іноземній валюті в кредитному портфелі банків Львівщини у 2000-2007 рр. [4]

Розглядаючи обсяги наданих кредитів у розрізі валют, можна зауважити, що протягом 2000-2007 рр. частка валютних кредитів у портфелі довгострокових кредитів банків стабільно перевищувала частку гривневих кредитів. Найвищого рівня частка кредитів в іноземній валюті сягнула 2001 р., після чого коливалася на рівні 60-65% (за винятком 2004 р., коли вона досягла свого мінімуму – 58,6%, проте це можна пояснити причинами не економічного характеру, а саме несприятливим очікуваннями суб'єктів ринку внаслідок політичної нестабільності). Частка кредитів у національній валюті зростала лише у період 2001-2004 рр. з огляду на зниження темпів інфляції та ціни залучення ресурсів, що дало можливість банкам знизити процентні ставки по цих кредитах до прийняттого рівня.

Причинами переважання іноземної валюти у довгостроковому банківському кредитуванні стали вищий рівень довіри до неї з боку суб'єктів ринку, а також нижчі процентні ставки по валютних кредитах порівняно з гривневими. Крім того, у 2006-2007 рр. ще більш вигідним стало отримання кредитів у доларах США з огляду на зниження курсу долара на світових валютних ринках.

Розглянемо структуру довгострокових кредитів, наданих банками у Львівській області у розрізі позичальників (рис. 2).

Дані рисунку 2 свідчать про стійку зміну акцентів довгострокового кредитування на користь фізичних осіб – за станом на 1 січня 2008 р. частки кредитів, наданих юридичним та фізичним особам, практично вирівнялися. Зазначений процес має свої як позитивні, так і негативні наслідки. Зростання обсягів довгострокового кредитування фізичних осіб сприяє повнішому задоволенню їх потреб (зокрема, у покращенні житлових умов, купівлі автомобілів тощо). Але таке кредитування має споживчу, а не інвестиційну спрямованість. Водночас зниження питомої ваги кредитів юридичним особам означає скорочення обсягів вкладень у виробництво, що стримує розвиток промислового потенціалу області.

У 2007 р. 63,1% довгострокових кредитів були видані в іноземній валюті. Тому визначимо, яким чином були розподілені ці кошти між позичальниками (рис. 3).

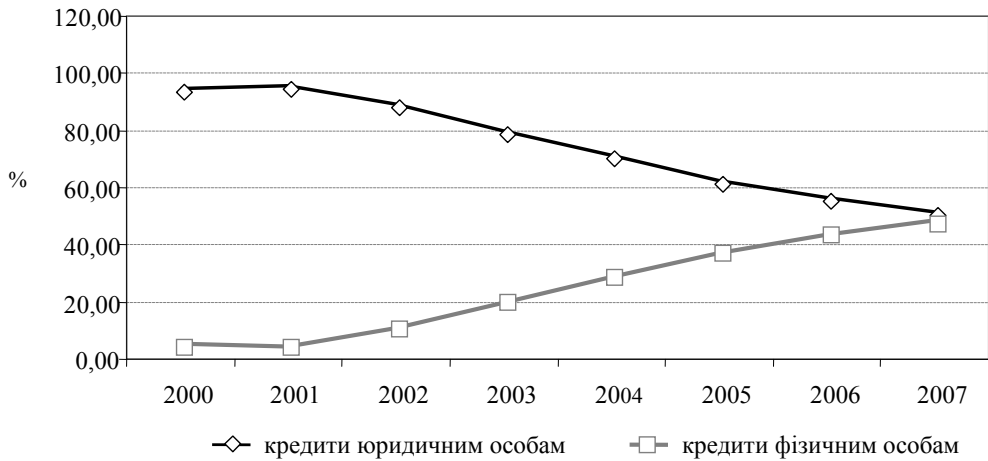

Рис. 2. Питома вага довгострокових кредитів, наданих банками Львівщини юридичним та фізичним особам у 2000-2007 рр.

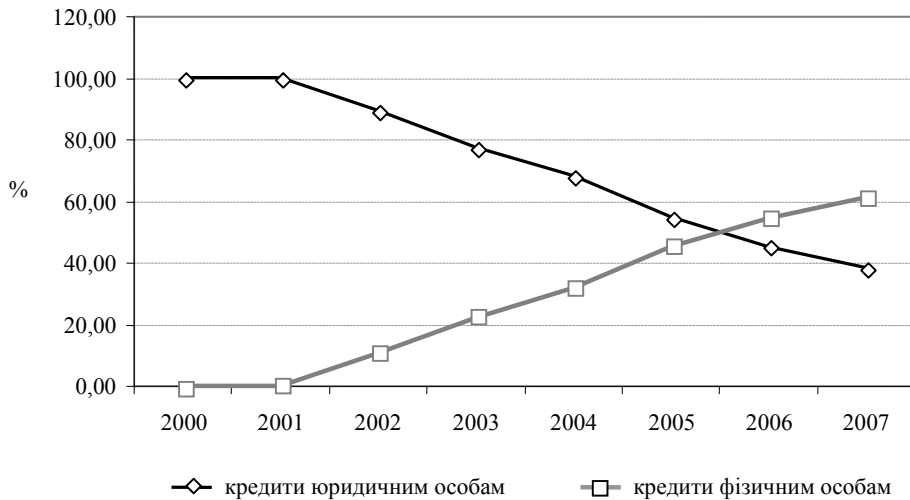

Рис. 3. Частка кредитів в іноземній валюті, наданих юридичним та фізичним особам у Львівській області у 2000-2007 рр.

Дані рисунку 3 наочно підтверджують, що для валютних кредитів характерна та ж тенденція, що і для загального їх обсягу, а саме, – стабільне зростання частки довгострокових кредитів, наданих фізичним особам. Проте вже з 2006 р. частка валютних кредитів населенню перевищила частку кредитів юридичним особам, а у 2007 р. понад 61% довгострокових кредитів в іноземній валюті були надані фізичним особам. Зважаючи на те, що доходи населення в більшості випадків формуються у національній валюті, основним фактором, що пояснює зазначену тенденцію, є нижчі процентні ставки за валютними кредитами. Цей висновок підтверджують дані рисунку 4.

Таким чином, протягом восьмирічного періоду ставки за валютними довгостроковими кредитами були стабільно нижчими від ставок за кредитами

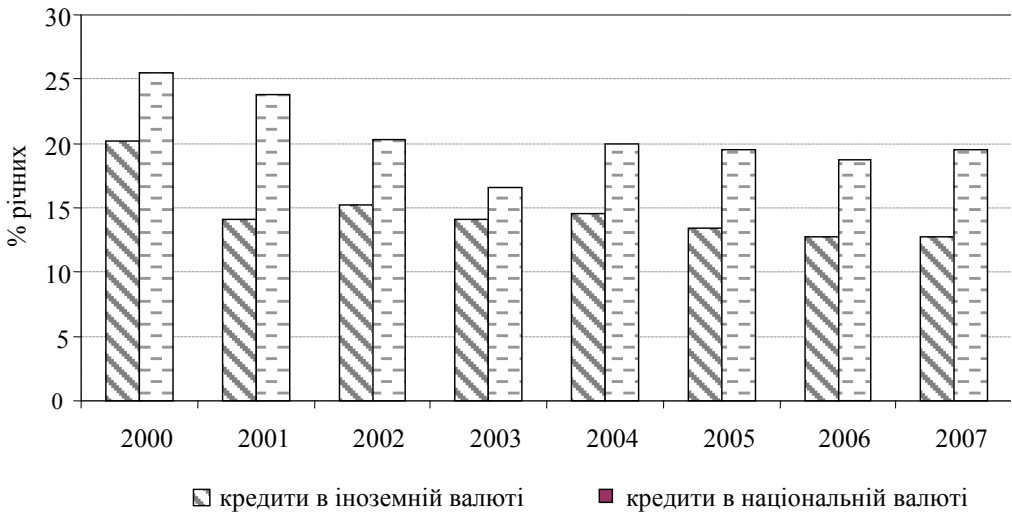

Рис. 4. Середньозважені процентні ставки за кредитами банків для населення терміном понад один рік у Львівській області

у національній валюті. Причому у 2006-2007 рр. різниця у ставках становила 6-6,8%, що є вагомим аргументом при виборі валюти кредитування. Тому закономірно, що більшість фізичних осіб, які отримують кредити на довгострокові цілі, з метою зниження витрат на обслуговування боргу обирають валютні кредити (здебільшого в американських доларах). Зацікавлені в цьому і банки, особливо ті, що мають можливість залучати кредитні ресурси за кордоном за нижчими цінами. А з огляду на експансію іноземного капіталу на український банківський ринок спостерігається зростання кількості банків, що входять до числа іноземних фінансових холдингів. Скажімо, із п'яти юридично самостійних банків, що діють на Львівщині, чотири контролюються іноземними власниками. Це дозволяє їм отримувати валютні ресурси від материнських структур і використовувати їх для надання кредитів в Україні.

Для комплексної оцінки обсягів довгострокового кредитування у Львівській області здійснено аналіз довгострокових зобов'язань підприємств Львівського регіону за видами економічної діяльності (табл. 4).

Згідно з даними таблиці на початок 2008 р. основними користувачами довгострокових кредитних ресурсів у Львівській області залишаються підприємства оптової та роздрібної торгівлі, а також підприємства переробної промисловості. У ці дві сфери скеровано 73,3% від усіх кредитів, наданих суб'єктам господарювання. Ці дані свідчать про те, що саме торгівля та переробка на сучасному етапі мають достатню рентабельність, щоб користуватися банківськими кредитами. Підприємства інших галузей здебільшого мають низьку кредитоспроможність і часто є відрізними від банківського кредитування. Значною мірою це сільськогосподарські підприємства, які отримали лише 150 млн. грн. довгострокових кредитних коштів. Основними причинами цього є законодавча нерегульованість щодо застави землі (іншої ліквідної застави у сільськогосподарських підприємств немає), а також низька рентабельність та залежність від чинників зовнішнього середовища. Тому банки намагаються шукати більш надійних позичальників з ліквідним забезпеченням. Це підтверджує необхідність створення в Україні спеціалізованих державних установ

Таблиця 4

Вимоги банків за довгостроковими кредитами за видами економічної діяльності у Львівській області за станом на 1 січня 2008 р. (млн. грн.)

Види економічної діяльності	Довгострокові кредити		
	Усього	у національній валюті	в іноземній валюті
Кредити, надані суб'єктам господарювання	5248,1	2761,5	2486,6
з них:			
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	150,4	99,1	51,3
Рибальство	0,07	0,07	0
Добувна промисловість	10,9	10,9	0
Переробна промисловість	1702,5	1060,1	642,4
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	12,7	2,4	10,3
Будівництво	353,3	144,9	208,4
Торгівля, послуги з ремонту	2148,9	987,5	1161,4
Готелі та ресторани	88	20,7	67,3
Транспорт і зв'язок	208,1	78,8	129,3
Фінансова діяльність	123,3	112	11,3
Операції з нерухомістю, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємствам	301,5	180,1	121,4
Освіта	0,9	0,7	0,2
Охорона здоров'я та соціальна допомога	15,1	10,4	4,7
Комунальні та індивідуальні послуги, діяльність у сфері культури і спорту	132,2	53,8	78,4

Джерело: [4].

з регіональним принципом діяльності, які б концентрували свою діяльність на кредитній підтримці підприємств агропромислового комплексу [5].

Дивними видаються невисокі обсяги кредитування підприємств будівельної галузі з огляду на швидкі темпи зростання будівництва у регіоні. Проте будівельні підприємства у Львівській області здебільшого використовують альтернативні банківським кредитам шляхи фінансування, отримуючи плату за житло від майбутніх власників ще до початку будівництва. З огляду на високий попит на квартири у новобудовах бажаючих внести гроші наперед не бракує. Для будівельних фірм подібне фінансування є свого роду безпроцентним кредитуванням, яке, зрозуміло, вигідніше за банківський кредит, за користування яким таке сплачувати проценти.

Отже, перерозподіл довгострокових ресурсів між підприємствами різних видів економічної діяльності на Львівщині зумовлює неоднорідну трансформацію в бік підприємств комерційної сфери. Водночас, коли стратегічні підприємства промисловості, сільського господарства тощо залишаються поза увагою.

Дослідження обсягів, динаміки та структури довгострокових банківських кредитів у Львівській області дозволяє зробити такі висновки:

1. Швидкі темпи зростання довгострокового банківського кредитування на Львівщині спостерігалися у 2004-2007 рр. Ключовими чинниками цього процесу були покращення економічної ситуації, стабілізація цін і національної валюти, диверсифікація джерел формування банківських ресурсів, зростання доходів населення, збільшення обсягів споживчого кредитування. Особливо активно протягом зазначеного періоду банки надавали довгострокові кредити фізичним особам.
2. Більшість довгострокових кредитів у Львівській області (в середньому 60-65% у 2002-2007 рр.) були видані в іноземній валюті. Така ситуація спричинена, перш за все, рівнем процентних ставок за валютними кредитами, які часто були суттєво нижчими за ставки по кредитах у гривні. У майбутньому можна спрогнозувати збереження цієї тенденції з огляду на розвиток інфляційних процесів в Україні.
3. Для забезпечення стабільного зростання довгострокового кредитування економіки Львівщини необхідно розробити механізм фінансування довгострокових вкладень, який би базувався на розвитку законодавчо-нормативного, інституційного забезпечення, розвитку наукового потенціалу та мобілізації регіональних ресурсів, враховував особливості економічного та соціального розвитку, територіальне розміщення регіону, рівень забезпечення ресурсами тощо.

Список використаних джерел

1. Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2008 р. // Вісник Національного банку України. – 2008. – №2. – С. 62-63.
2. Гроші та кредит: Підручник / Савлук М.І., Мороз А.М., Пудовкіна М.Ф. та ін. / За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2006.
3. Бюлетень Національного банку України. – 2008. – №2. – С. 57–164.
4. Збірник банківської статистики Львівської області. – Львів: Управління НБУ у Львівській області. – 2008. – №1. – 34 с.
5. Вербицька М.В. Значення довгострокового кредиту для розвитку регіональної економіки // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С. 206.

Рысин В.В., Рысин М.В. Региональные особенности долгосрочного банковского кредитования (на примере Львовской области).

Охарактеризована структура банковского сектора Львовской области, осуществлена оценка объемов и динамики долгосрочных кредитов, выданных банками, и процентных ставок по ним в 2000-2007 гг., определены основные тенденции развития долгосрочного банковского кредитования в регионе.

Ключевые слова: банки, регион, долгосрочные кредиты, процентные ставки.

Rysin V.V., Rysin M.V. Regional Features of Bank's Long-Term Crediting (by the Example of Lviv Region).

The structure of Lviv region banking sector has been described, the estimation of long-term loans volume and dynamics during 2000-2007 years has been carried out, and main trends of long-term bank crediting development in the region have been determined.

Key words: banks, region, long-term loans, interest rates.

Надійшло 15.05.2008 р.